

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 15. oktobra 1897.

Politiški oddelek.

Pravo stališče.

Nobena beseda se v naših časih tako pogostoma ne čuje, kakor beseda klerikalec, a vendar ljudje večinoma imajo jasnih nazorov o tem pojmu. Tudi v našem listu rabili smo že česče to besedo, dasi ne v tistem smislu, kakor jo rabijo drugi slovenski listi, sešebno socijalnodemokratični. Mi se v tem oziru postavljamo popolnoma na stališče tržaške „Edinosti“, katera je to pojem tako izvrstno precizovala, da se nam zdi potrebno, ponatisniti njena izvajanja. „Edinost“ plše:

Klerikalizem! Kaj je klerikalizem? Kolikor političnih mišljenj, toliko je menda tolmačenj o „klerikalizmu“. Tudi mi imamo svoje menenje o tem strašilu, ki je bilo baje že stokrat ubito od napredujočega človeškega uma, ki je bilo že stokrat obsojeno pred visokim sodiščem kulture XIX. stoletja in človeške civilizacije, ki pa vendar živi še vedno in se razvija, kakor da hoče skrbeti, da socijalnodemokratiškim glasilom ne zmanjka — gradiva.

Kako sodimo mi o klerikalizmu? Ali smo res „klerikalci“? Nismo in smo! Tu treba najprej vedeti, kaj si kdo misli, ko govori o klerikalizmu.

Ako kdo vidi klerikalizem v tem: da bi imeli duhovniki vso oblast v rokah; da njim bi bilo dovoljeno vse; da njih ne bi smeli grajati, tudi če greše; da bi se duhovščina smelo postavljati nad zakone; da ne bi hotela nikogar trpeti poleg sebe, ampak bi zahtevala, da mora biti vse pod njo; da bi se smatrala grehom vsaka kritika javnega delovanja duhovnika; da ne bi smeli oporekati tudi tedaj ne, ko bi duhovnik hotel tirati v blato voljo in pravico naroda, ko bi hotel rušiti blaginjo naroda; da se ne bi smeli postavljati po robu, tudi ko bi duhovnik pozivljaj na sovraštvo proti drugim stanovom... ako je tako umeti klerikalizem, potem izjavljamo tu

slovesno, da nismo klerikalci in da se hočemo, bodisi tudi v družbi z socijalnidemokrati, boriti proti klerikalizmu.

Če pa nam pride kdo, in nam pojasni: da stan duhovnika je časti in vsega spoštovanja vreden stan, da duhovnik je državljani kakor vsakdo drugi, da mu t. rej ni smeti odrekati onega, česar zahtevajo socijalnidemokratje za slehernega težaka: popolne mere državljskih pravic in tudi popolne svobode v izvrševanju istih; ako nam pove kdo, da je versko čutstvovanje ona vez, ki spaja človeštvo v soglasno skupino, da versko čutstvovanje blaži in plemeni človeško čutstvovanje; da je vera v Boga čisto jedina tolažba potrta duši človeški, da brez verskega čutstvovanja bi skoro poživinilo človeštvo: ako nam kdo tako tolmači klerikalizem, potem izjavljamo istotako slovesno, da smo klerikalci „najčrneje“ barve!!

Seveda: socijalni demokratje si tolmačijo klerikalizem — po svoje. In tudi liberalno mišljenje razumejo — po svoje. Njim je to klerikalizem, črna reakcija, ako se duhovnik noče odreči svojim državljskim pravicam, ako odklanja z vso odločnostjo prečudno zahtevo, da — naj ostane v cerkvi. On argumentuje, in prav ima do zadnje pičice; ako že moram jaz res ostati v cerkvi, potem pa zahtevam: uradnik ostani v pisarni, odvetnik zakoplji se v svoje pravde in ne prikaži se več na dan, trgovec ostani v svoji prodajalnici pri svojih vatljih in „škrnicljih“, obrtnik brigaj se za svojo obrt in — socijalni demokrat povrni se k spoštovanemu poslu, kakor ti ga je privoščil skrbni oče ali brižni mojster... stojte, na jeden stan bi bili kmalu pozabill. in razni socijalistiški voditelji naj si nadenejo zopet zaokrožljene bajcese in povrnejo naj se v — sinagoge!

Tako bi smel zahtevati iz arene državljskih pravic prognani duhovnik. Nič ne de, da bi bila s tem temeljito dognana ad absurdum konstitucijelno življenje in res liberalno naziranje, ali logika in pravica bi bila na strani duhovnika. In socijalne reforme? Kdo jih je sklepal in kdo bi jih izvajal? Nikdo, ali vsi, toda vsakdo na svojo roko. Potem pa bi bili blizu: ali krutemu absolutizmu

ali pa anarhiji. Da ne pridemo v tako, vsakako zelo neprijetno alternativo, hočemo že raje ostati „klerikalci“, zahtevajoči pravico in svobodo za vse, tudi za duhovnike. In nočemo biti tako neliberalni, kakor so izvestni socijalni demokratje, ki zahtevajo — in to po vsem pravu — da se podele politiške pravice dosedaj politiško bezpravnim, a hote jemati hkratu iste pravice onim, ki so jih že imeli!

Socijalni demokratje zatrjajo sicer, ako jih je kdo spravil v stisko, da niso proti veri, vera pa da je — privatna stvar vsakega človeka. Tako je zatržil tudi posl. Schrammel predvčerajšnjem v zbornici poslancev. To pa ni tako. Ako vemo, da je potrebna ta ali ona stvar, ako vemo, da brez te stvari niti ne bi bil zmožen človeka vredni obstanek, ako vemo, da bi človeško bitje brez te stvari zgubilo vso svojo moralno oporo in bi postalo šibka bilka, pripogibana od vsakega vetriča, ako vemo, da je verski čut potreben, potem se moramo izjaviti zanj pozitivno! Posvetni zakoni so potrebna stvar. A kam bi prišli, ako bi kdo rekel: zakoni so privatna stvar, slehernemu je svobodno, ako jih hoče izvrševati . . .! Kam bi prišli potem? Nad svojim osebnim menenjem o verskih stvareh je vsakdo gospodar sam. Ali ta svoboda se ne sme raztezati tako daleč, da bi na zvit način jemal vero drugim, kakor to delajo socijalni demokratje po listih, shodih in tudi v parlamentih, kakor je storil v Trstu pred par leti neki slov. socijalni demokrat, ko je pokazal na svoj na klinu viseči klobuk in je rekel v pričo mnogih oseb: Ta je moj Bog!

Saj tudi cerkev ne vleče nikogar za lase, ne v cerkve, ne v spovednice, ne v nebesa. Ali proti temu moramo pretestovati, da se namenoma in proračunjeno, če tudi indirektno, zavajajo mase v menjenje, da vera ni potrebna. Tu potrebo čutijo vsi narodi vsega sveta, kar priča, da duša človeška ne more živeti brez te tolažbe. Tudi najdivjši narodi so si vstvarili svojo „vero“, ker jih je v to gnala nepremagljiva notranja potreba.

Kdor za svojo osebo ne veruje ničesar, naj obračuni se svojo vestjo. Ali drugim naj ne jemlje vere! To je naše stališče. Tega stališča se držimo in če nam radi tega socijalni demokratje stokrat na dan mečejo v obraz — klerikalizem.

Politični pregled.

Državni zbor. — Poslanska zbornica zboruje že nekaj časa, v resnici pa še ni storila prav nič. V zadnjih sejah je razpravljala o predlogih za podporo po ujmah in povodnih oškodovanih okrajev in o dotični vladni predlogi. Govorilo se je mnogo, kajti govorili so vsi zastopniki oškodovanih okrajev. In vsi so govorili skozi okno. Dasi so vsi do zadnjega prepričani, da so le prazno slamo mlatili, za kar jih morajo narodi drago plačati, vendar so na dolgo in na široko besedičili, da bi volilci mislili, kako skrbne poslance imajo. Nam se tako ravnanje ne zdi posebno dostojno. Minoli teden se je v zbornici pralo tudi umazano perilo krščansko-socijalnega poslanca Gregoriga in nemško-nacionalnega poslanca Irota. Ta dva sta se v zbornici grdo psovala in to je dalo povod, da je bil iz-

voljen poseben odsek, kateri naj bi razsodil o tem razpору. Odsek je predlagal grajo obema in zbornica jo je izrekla. Pri debati se je pokazalo, s kakimi sredstvi delajo nemški nacionalci. Skušajo jim namreč na najpodlejši način ukrasti osebno čast. Izkazalo se je tudi, da jo posl. Iro navaden lažnjivec. Iro je namreč tajil, da je Gregoriga razžalil in to celo podprl s svojo lastno besedo, toda priče so ga postavile na laž. Mož je s tem pač osramočen, toda mandatu se ni odpovedal. Pravo zbornično delovanje se začne šele tekom prihodnjih dni, ko pride na razpravo provizorna pogodba z Ogersko. Nemci delajo velike priprave, da z obstrukcijo preprečijo sklepanje o provizorični pogodbi, toda vlada si je znala pomagati. Ves zakonski načrt obsega namreč samo dva paragrafa, tako kratek zakon pa se da prav očasno rešiti, tudi ko bi se opozicija z vso silo ustavljala, seveda le ako bodo slovanski poslanci šli za vlado v boj.

Delegaciji. — Te dni se je pod cesarjevim predsedstvom vršil ministerski svet, na katerem se je končno določil skupni državni proračun za leto 1898. Zatrjuje se, da se ta proračun ne razlikuje dosti od lanskega, ker vlada ne zahteva večjih prispevkov za skupne potrebščine. Vlada misli delegaciji sklicati začetkom meseca novembra. Predsednikom je bil iz prva določa bivši češki namestnik grof Thun, toda mladočeški poslanci so se z ozirom na Thunovo delovanje kot namestnik odločno izrekli proti njegovi kandidaturi in za kandidaturo moravskega dež. glavarja Vetterja.

Vlada in večina. — Razmerje mej ministerstvom in parlamentarno večino še vedno ni pojasnjeno. Najprej je bil dvoboj Badenija z Wolfom uzrok, da se je morala odločilna konferenca preložiti, potem pa je Dipaulijev jezikovni predlog prišel vmes. Vlada je zadovoljna, da se more ogniti določni izjavi, nadejajoč se, da bodo stranke večine vsejedno glasovale za pogodbeni provizorij.

Razpor v večini. — Dipaulijev jezikovni predlog je prouzročil v večini razpor, kateri doslej še ni poravnan. Češki in poljski listi obsojajo kar najodločnejše destruktivno postopanje Dipaulijevo in mej češkimi in polskimi poslanci je mnogo taci, kateri naravnost zahtevajo, naj se katoliška ljudska stranka iz večine ven vrže in naj se poišče druga kombinacija. V ponedeljek je bil v Lincu shod, na katerem je Dipauli opravičeval svoje postopanje. Opravičil se je deloma, Mej Slovane je malo taci, kateri še verujejo, da se poravna razpor v večini.

Hrvatska. — Hravtski ban, čegar ničvredno gospodarstvo je v pisarovinskem kotaru prouzročilo revolucijo, tako da je bilo treba razglasiti preki sod, se je ustrašil posledic svojega postopanja in ustrašil se je tudi, posledic njegovega obrekovanja, da je rečeno revolucijo prouzročila hrvatska narodna stranka. Čul je, da namerava narodna stranka zahtevati, naj se skliče dež. zbor in da to prepreči, je izposloval kraljevsko naredbo, s katero se je dež. zbor zaključil. Dosti mu to ne pomore. Vsestransko se priznava, da je banovo stališče popolnoma omajano in da bode moral v kratkem odstopiti.

K obrtni politiki 18. veka.

Spisal Jos. Apih.

„Prosveta“ je v 18 veku vedno silnejše vplivala na narode in vladarje. Ukloniti so se ji morale i najbolj konservativne vlade. Celozistemu naše nepozabljive Marije Terezije je udarila svoj pečat na čelo. Zakonodajstvo,